

Yleisöltä tulleita kysymyksiä.

Ane vaiko **anne** „indulgentia“ käsitteen suomalaiseksi vastineeksi? Kirjallisuudessa, varsinkin koulujen oppikirjoissa, esiintyy milloin muoto *ane*, milloin taas *anne*. Weber-Danielsonin „Ihmiskunnan historiassa“, B. Estlanderin lukukirjassa „Yleinen historia kertomuksittain“, suom. V. Malin, C. A. Cornéliuksen „Kirkkohistorian oppikirjassa“, suom. J. A. Maunu, ja R. Sohmin „Kirkkohistorian johtavissa aatteissa“, suom. Jaakko Gummerus, sekä kenties muutamissa muissakin teoksissa käytetään muotoa *anne*. Toisissa taas esiintyy yksinomaan muoto *ane*. Niinpä esim. Pallin-Schybergsonin „Uuden ajan historian oppikirjan“ uusimmassa laitoksessa, joka on painettu v. 1902, tätä muotoa vielä käytetään.

Koska tällainen sekasorto ei voi olla vaikuttamatta häiritsevästi varsinkin oppilaiden ainekirjoituksissa, niin ei kysymys siitä ole syyttä nostettu, kumpi näistä muodoista, joilla kummallakin näyttää olevan omat kannattajansa, on oikeampi ja siis suositettava käytettäväksi. Mitä muotoon *ane* tulee, niin se minusta soi hyvin epäsuomalaiselta. Kukaan, joka ei sen merkitystä tunne, ei voi edes suunnilleen aavistaa, mitä sen pitäisi merkitsemän. Luultavasti on ollut tarkoitus johtaa tämä sana verbistä *antaa*, mutta tällä johdolla ei löydy yhtään analogista vastinetta, ja siksi se soikin niin oudolta ja epäsuomalaiselta. Mutta liittyykö sitten muoto *anne* paremmilla siteillä kieleemme? Onkos sillä parempia edellytyksiä päästä vallitsevaan asemaan? Mitä ensinnäkin *anne* sanan johtoon tulee, niin sillä on täysin vakaantunut analoginen vastinemuoto sanassa *kanne* (teonsanasta *kantaa*). Tämän lisäksi muoto *anteeksi*, joka on täysin vakaantunut kielessämme monien teonsanain yhteydessä, niinkuin: antaa, suoda, pyytää, rukoilla j. n. e., edellyttää juuri nimentö-muotoa *anne*, vaikka se ei olekaan kielessä semmoisenaan käytännössä. Näin ollen ei mielestäni ole vaikeaa ratkaista, mihin suuntaan käytännön pitäisi kehittyä *ane* ja *anne* sanojen suhteen. Sellaiset muodot kuin *anteeksi*, *kanne* ja *kannekirja* viittaavat meitä puhumaan *anteesta*, *annekaupasta* ja *annekirjasta*. Mutta kenties muodoille *ane*, *anekauppa* ja *anekirja* myöskin ilmaantuu puolustajansa?

F. E. L.

Vastaus. *Ane* sanaa ei suinkaan voi pitää johdannaisena sanasta *antaa*, vaan vaan *anoa*; *ane*: *anoa* vrt. = *side*: *sitoo*, *haude*: *hautoo*, *kude*: *kutoo* j. n. e. Johdonsa puolesta näkyy sana siis alkuaan merkinneen rukousta, anomusta, pyyntöä, sitten, samoin kuin monet muutkin *-e*-päätteellä teonsanoista johdetut nimisanat anomisen *esinettä* t. *tuotetta* (vrt. sanoja *puhe*, *miete*, *lause*; ARVI JÄNNES, Suomen Kielioppi, § 47, h, E. N. SETÄLÄ, Suomen Kielioppi, § 159, h), siis etupäässä *anteeksisaantia*.

Tämä sana ei muuten ole eilispäiväisiä. Se tavataan jo AGRICOLAN Rukouskirjassa: „KËtke Herra Jumala finun Seurakundas ijankaikifella *ane* eilla“ (s. 155), „ia läkitze caiki meidän fieluna taudhit, ette cofca me faanut olema finun armahudes *ane* en, madhajfim finun hyweftifiugnauxefas alati remuitha (= riemuittaa) Sinun“ (s. 169) j. n. e. Erityisesti huomattakoon seuraava merkitys: Rucous ennen kuin Aneillen menē (= Aneille s. o. herranehtoolliselle mennään); *aneet* (siis ne, joita anotaan, rukoillaan) = leipä ja viini.

DANIEL JUSLENIUKSEN Sana-Lugun Coetuksessa (v. 1745) tämä sana on saanut muodon *anie*, *-ien* ja merkitsee pyyntöä, rukousta (*petito*, *petitum*, *begär*, *bön*). Tämä uusi muoto on varmaankin erehdyksen kautta saatu väännös *ane* sanan itäsuomalaisesta taivutuksesta: nom. *ane*, gen. *anien*, jossa *ē* on muuttunut *ie*:ksi, niinkuin Karjalassa hyvin usein tapahtuu. Tällaista nimentösjäa (*anie*) ei tietysti

Karjalassakaan ole, mutta sen on sanakirjan tekijä eristänyt sanan muista taivutusmuodoista.

RENVALLIN sanakirjassa *Lexicon Linguae Finnicæ* (v. 1826) taas on sekä alkuperäinen muoto että tämä väännös, vieläpä eri merkityksissä. Hänellä on 1:ksi *anet, -een* (R. kirjottaa tällaisten sanojen nominatiiviin aina *tn*, esim. *kastet*) *Nomen substantivum, max. plur. aneet eccl. indulgentiæ Papisticæ, litteræ indulgentiarum*, saks. *Ablasszettel, al. elementa sacræ coenæ*, saks. *Brod. u. Wein beim Abendmal*, siis: anteeksisaannin-todistus; leipä ja viini ehtooillisessa; 2:ksi *aniet, -een* (harv.) *petitio, petitum*, saks. *Gebet, Bitte*,¹ *kuule anieeni preces meas exaudi, anna anieet petitis annue*; siis: pyyntö, rukous.

LÖNNROTIN sanakirjassa ovat myöskin molemmat Renvallin muodot ja samat merkitykset. *Anie* muodosta hän kumminkin sanoo: oikeammin *ane*, *aneen*.

Anne sanaa ei *aneen* merkityksessä tavata koko sanakirjallisessa kirjallisuudessamme luultavasti missään, ei edes Lönnrotillakaan. Sen muodon on sana saanut AHLQVISTIN kautta. Hän näet kirjoituksessaan „Uusin Suomalaisen Virsikirjan ehdotus kielelliseltä ja runolliselta kannalta tarkastettuna“ v. 1884 moitti nykyisen virren 316 alkua, joka komitean ehdotuksessa alkuperäisesti kuului näin:

Jesus, ilon', autuuteni,
Kuule nöyrä rukous!
Tykös tulkoon *anieni*,
Kelvatkoon tää huokaus.

Tämän johdosta sanoo Ahlqvist: „Sana *anie* tavataan vanhemmassa kielessä merkitsemässä ruots. *aflat*; tässä merkityksessä se nähtävästi ei ole muuta kuin turmeltunut murros sanaa *anne*. Mutta puheonalaisessa paikassa, jossa sanalla kertosanoina on *rukous* ja *huokaus*, on se ymmärrettävä merkityksessä *anomus*, ja sen oikea muoto on siis (tässä) *ane, aneheni*“ (s. 19). Ahlqvist siis huomasi, että muoto *anie* on kielellinen sekaantuma, mutta ei sitä, että se on lähtenyt itäsuomalaisesta taivutuksesta *ane* ~ *anien*. Hän samoin kuin sanakirjojen tekijätkin erotti siten kaksi yhteenkuuluvaa sanaa ja etsi tuon käsittämättömän muodon alkuperää *antaa* ja *anteeksi* sanoista. Saman väärän johdon oli muuten ohimennen tehnyt jo LÖNNROTIN (v. 1874), kirjoittaessaan *ane* sanan jälkeen: luult. sama sana kuin *anne*, *anteen*, *sanasta antaa*. AHLQVISTIN mukaan ovat Aatto Suppanen, J. A. Maunu y. m. tuota erehdykseen perustuvaa *anne* muotoa käyttäneet, niin että se nykyisin lienee yleisemmin käytännössä kuin alkuperäinen muoto *ane*.

Kun nyt kumminkin tiedämme kysymyksessä olevan sanan synnyn ja oikean muodon, jolla on vuosisatojen käytäntö takanaan, olisi toivottavaa, että viime vuosikymmenien erehdyksestä luovuttaisiin ja vanha *ane* muoto taas entiseen arvoonsa asetettaisiin, vaikka se hieman oudolta tuntuukin.

Toimitus.